هثپاتیتی «سی»

جگەر یەكثك لە گرنگترین ئەندامەكانی جە ستە یە كە ذۆلثكی كاریگەری لە ژیانی مرۆضدا هەیە. ئەركی جگەر پالآوتنی هەر شتثكە كە دە یخۆین.جگەر یارمەتیدەرە بۆ پاراستنمان لە بەرانبەر عفوونەتەكان و میكذۆب و سەم لە خوثن دەكاتە دەرەوە و سلآمەتی دەپارثزث. هەروە ها جگەر وزە پاشكەوت دەكا. بۆ بەجووصەختنی ماسوولكەكان و كوتثذۆصكردنی شەكری خوثن و كۆلثستذۆص ئەركی كونترۆلی چەن ذژثنە و ئانزیمی بەعۆدەیە.

هثپاتیت چییە؟

هثپاتیت ئاوسانی جگەرە كە دەتوانث بە هۆی جۆراوجۆر وەكوو هە ندثك لە دەرمانە كان؛ ضایرۆسەكان، نەخۆشی خۆبە رگر Autoimmun و هەروە ها نەخۆشینی جثنە كان بەدیبثت. هثپاتیتی «سی» جۆرثك نەخۆشی جگەرە كە بە هۆی عفوونەتی ضایرۆسی هثپاتیتی «سی» پثكدث. ضایرۆسی هثپاتیتی«سی» لە خانە كانی جگەردا دە ژی و ئە بثتە هۆی ئاوسانی جگەر. ئە م ضایرۆسە دە شتوانث جگەر بە تە واوی لە كار بخات «سثرۆز» یان ببثتە هۆی شثرپە نجە ی جگەر و ناكارامە یی جگەر. زۆر لە نە خۆشە كان تا ئە و كاتە ی جگەریان سە دە مە دە بینث بە خۆیان نازانن و ئە م ذوودا وە مومكینە چە ند ساص دوای تووشبوون بە ضایرۆسە كە ذوو بدات. هە ر دوای ئە وە ی كە سثك ئە م ضایرۆسە دثتە نثو لە شی، دە چثتە نثو قۆناخی هە وە ص و كورتخایە نی نە خۆشییە كە. هە ندثكیان دوای ئە م قۆناخە هە وە صە، ضایرۆسە كە بە تە واوی لە جە ستە یان دە چثتە دە رە وە و گرفتثك بۆجگەر پثش نایات. بە لآم نزثكە ی ٨٥ لە سە دی ئە و كە سانە ی بە م ضایرۆسە گرفتار دە بن دە چنە قۆناخی سە خت و درثژخایە نی نە خۆشییە كە.

چۆن ئاوسانی جگەر بە هۆی هثپاتیتی «سی» ذوو دە دا؟

نە خۆشی هثپاتیتی «سی» بە هۆی ضایرۆسی هثپاتیتی «سی» وە یە. ئە م نە خۆشییە لە خوثنی كە سثك بۆ كە سثكی تر دە گوازرثتە وە. بە لآم لە ذثی كۆخە، پژمین، ئاوو خۆراك یان ماچكردن و لە باوە شگرتن ناگوثزرثتە وە. ئە م ضایرۆسە لە دە رە وە ی بە دە ن و لە خوثنی وشكە وە بوودا تا سث مانگ زیندوو دە مثنث. بە لآم بە كولآندن لە ١٠٠ دە رجە ی سانتی گرادا بە ماوە ی ٥ چركە لە ناو ئە چث.

لە چە حاصە تانثكدا ئە م نە خۆشییە دە گوثزرثتە وە؟

- بە كارهثنانی سرنج و كە رە سە ی تە زریق بە شثوە ی هاوبە ش، ئە مە باوترین ذثگای گواستنە وە ی ئە م نە خۆشییە لە زۆر لە وصاتانە.
- كوتانی خاص، حە جامە ت، تاتۆكردن، كونكردنی گوثچكە، خزمە تگوزاری پزیشكی و ددانپزیشكی لە جثی نامتمانە و بە هۆی كە رە سە ی ناتە ندروستە وە.
- وە رگرتنی خوثن یا ئە ندامی تووشبوو بە ضایرۆس بە ر لە سالی ١٣٧٥ (ئە مە ئبۆ یاسای نثو وصاتی ئثرانە).
- بۆ پزیشك و كارمە ندی تە ندروستی بە هۆی تە ماس لە گە ص خوثنی ضایرۆساوی

- بە دە گمە ن لە دایكی نە خۆشی هثپاتیتی «سی» بۆ كۆرپە كە ی لە كاتی مناصبووندا.
- ئە گە ر شكتان هە یە ئە م نە خۆشیە تان گرتبث، خوثنتان مە بە خشن و تاقیكردنە وە ئە نجام بدە ن.

بە داخە وە هە ندثك لە وە رزشوانان دە رزی هثز بە شثوە ی هاوبە ش بە كاردثنن و تووشی ئە م نە خۆشییە دە بن.

هیپاتیتی «سی» زۆرتر لە ذثی تە زریقە وە بلآودە بیتە وە كە زیاتر لە ٥٠ لە سە دی گواستنە وە ی لە ذثگای سثكسە وە لە چاو هثپاتیتی «بث» كە مترە. لە ذثگای شیردانە وە ناگوثزثتە وە بۆ مناصە كە.

ئایا دە كرث كە سثك هە ردوو هثپاتیتی «سی» و «بث» بە یە كە وە هە بثت؟

بەصث، لە بەر ئەوەی ذثگای گواستنەوەیان وەكـیەكە. زۆربەی ئەو كەسانەی هەر دوو نەخۆشییآن هەیە، موعتادی تە زریقین، واباشە پشكنین بۆ ئایدزش بكەن.

ئایا بۆ بەرگری لە گواستنەوەی نەخۆشییەكە واكسەن هەیە؟

تاكوو ئیستا واكسەنثك دروست نەكراوە كە بتوانث بەرگری لە ضایرۆسی هثپاتیتی «سی» بكات

كامیان لە ضایرۆسەكانی هثپاتیت زۆرتر لە ذثگای سثكسەوە دەگوثزرثتەوە؟

ضایرۆسی هثپاتیتی «بی» زۆرتر لە «سی» لە ذثگای جنسییەوە دەگوثزرثتەوە. هثپاتیتی «سی» لە ذثگای سثكسەوە ئەغصەب لەوانە كە لەگەص چەندین كەسا سثكسیان هەیە ذوو دەدا. چون ذثگای گواستنەوەی ضایرۆسی ئایدزش هەر وەكوو «بث» و «سی»یە، زۆر لەو كەسانەی ئایدزیان هەیە ئەم دوو ضایرۆسەشیان هەیە كە ئەمە دەبثتە هۆی سەختی نەخۆشییەكانیان و و عومریان كورت ئەكاتەوە.

ئەگەر كەسثك لیباسەكەی بە خوثنی نەخۆشی هثپاتیتی «بی» یان «سی» خوثناوی بث، دەبث چ بكا؟

ئەگەر جل یان هەر شتثكی دیكە خوثناوی بثت دەبث بە دەسكثشەوە خوثنەكە بە ئاوی سارد تەواو خاوثن كرثتەوە، چونكوو ضایرۆس لە خوثنی وشكهەلآتووشدا تا ماوەیەك دەمثثتەوە. جا لەبەر ئەوە دەبثت خوثنەكە بە تەواوی لثبثتەوە. ئەنجا بە دوو شثواز دەكرث ئیستریل بكرثت.

١. لە مادەی پاكزكەرەوە وەكوو مایعاتی سپیكەرەوەی جل و ئەو مادانەی كلۆریان تثدایە بە ماوەی ٢٠ چركە.
٢. كولآندنی بە ماوەی ٢٠ تا ٣٠ چركە

ئایا نەخۆشی هثپاتیتی «سی» بۆی هەیە هاوسەرگیری بكات؟

یەكث لە ذثگاكانی گواستنەوەی ئەم نەخۆشییە سثكس لەگەص كەسی نەخۆشە. بەلآم ئیحتیمالی گواستنەوە زۆر لە خوارەوەیە. بە جورثك كە ئەغصەب لە ئەم هثپاتیتە ناگوازرثتەوە بۆ هاوسەر. كەوایە نەخۆشی هثپاتیتی «سی»

دەتوانث هاوسەرگیری بكات و منداصی ببث، بەلآم بە مە رجە ی دەستووری تەندروستی ذەچاو كات. بۆ منداصبوون دەبث لەگەص دوكتور ذاوثژ بكری.

ئایا بە بوونی كەسثكی هەصگری ئەم ضایرۆسە ئەم نەخۆشییە لە بەینی خانەوادەدا ناگوثزرثتەوە؟

ئەگەر بنەماكانی تە ندروستی ذە چاو بكرثن، شانسی گواستنەوهی هثپاتیتی «سی» زۆر كەم دە بثتە وە.

ئەو خالآنەی بۆ بەرگری لە گواستنەوەی ضایرۆس دەبث ذەچاوكرثن:

- ئەگەر جیگایەكتان بریندار بوو خۆتان پانسمانی كەن. ئەگەر یارمەتی كەسثك لازم بوو بۆ پانسمان لە دەستكثش سوود وەرگیرن.
- ئەگەر ئەم نەخۆشییەتان هەیە خوثن، پلاسما و ئە ندامی جە ستە مە بەخش.
- سرنج بە شەریكی بە كار مەهثنن.
- ریشتراش، میسواك و وەسایلی ئارایشت و شتو مەكی شەخسی بۆ كەسیتر بە كارمەهثنن.
- ئاگادار بن لە ماصەوە بە هەصە میسواكی یەكترین بە كار مەهثنن. واباشترە جثگای میسواك و ذەنگیان هی هەر كەس جیاواز بثت.
- لە بیرتان بث هثپاتیتی «سی» واكسەنی نییە و هەمیشە تەواو دەرمان ناكرث. كە وایە بە رگری لە تووشبوون بهو نە خۆشییە بە ذە چاوكردنی بنە ماكانی تە ندروستی بەعودەی خۆمانە.

نیشانە كانی نە خۆشی

دوو جۆر هثپاتیتی «سی» هەیە: جۆری هەوەص پثی دەصثن حاد و بە واتای كورتخایەنە. نیشانەكانی هەر وەكوو هەلآمەتثكە بە سووكی بیگری.جۆری دووهەم كە هثپاتیتی «سی» مزمن بەو مانایە كە نەخۆشییەكی درثژخایەن و سەختترە. زۆربەی نە خۆشەكان تووشی ئەم قۆناخە دەبن، بەلآم هەر بثنیشانەن. جا لەبە رئەوە زۆر جاران تا ١٥ سال یا زیاتریش نەخۆشیەكە تە شخیس نادرث. بە ذثكە وت دوای بەخشینی خوثن یان پشكنینی پزیشكی نەخۆشیەكە دەردەكەوث.

نیشانە كانی هثپاتیتی «سی»:

شەكەتی، یاوی كەم، ئثشی قورگ، كەمی ئیشتیا، دصتثكەصهاتن. ذشانەوە، ئثشی لای ذاستی سك (سەر جگەر)، ئثشی جومگەكان، خاریشتی پشت، ئثشی ماسوولكە، میزی پذەنگ و زەردی پثست و سپثنەی چاو.

هیپاتیتی سی ورده ورده جگەر لە کار ئەخات.

نزیک سەدی ٨٥ لەو کەسانەی دەچنە قۆناخی درێژخایە نی نەخۆشییەکەوە، دوای ٢٠ سال یا زیاتر تووشی ئازاری سەختی جگەر و سیرۆز دەبن.

تەشخیس:

هێپاتیتی «سی» بە پرسیار لە نەخۆش و فەحس و موعایەنە و تاقیکردنەوەی خوێن تەشخیس دەدرێ. ئەغصەب ذیژەی ئانزیمە کانی جگەر لە خوێندا دەچێتە سەرەوە. ئەگەر پزیشک شکی بێت لەم نەخۆشییە، دەبێ ئانتیبادی دژ بە هێپاتیتی «سی» لە خوێنی نەخۆشە کەدا بپشکنێ. ئەگەر ئانتیبادی پەیدا بوو، بۆ تەشخیسی قەتعی و حەتمی دەبێ تاقیکردنەوەی ذیبا و پی سی ئاذی بۆ بکرێ. بوونی ئانتیبادی لە خوێندا نیشانەی ئەوەیە کە لە ذابردوودا ئەم کەسە ضایرۆسی وەرگرتووە. بەڵآم بوونی مەوادی جێنێتیکی هێپاتیتی «سی» لە خوێندا نیشانەی ئەوەیە کە هەر ئێستا نەخۆشەکە ئەم ضایرۆسەی هەیە. ضایرۆسی هێپاتیتی «سی» چەن دەستەیە. جا لەبەر ئەوە پێش دە سپێکی پشکنینی جێنە کان پێویستە. ژماردنی ضایرۆس و هە روە ها بە دواداچوونی پاش دەرمان یارمەتیدەرە.

بۆ ئەوەی بزانین کە ئایا ضایرۆسەکە جگەری لە کار خستوە و ئیسکاری (scar) دروست کردووە یان نا؟ بایوپسی (نموونە بە رداری) لە جگەر پێویستە. بۆ ئەم ئەرکە پزشک هەصئەستێ بە سذکردن و ئە نجا بە دەرزی لە ێوان پەراسووی نەخۆوشە کە وە نموونە ی جگەر هەصدەگرێ و بە مایکرۆسکۆپ پشکنینی بۆ دەکات.

چوەختانێک بۆ پشکنینی هێپاتیتی «سی» بچین بۆ لای پزیشک؟

- کاتی خۆمان شکمان بێت کە تووشی ئەم نەخۆشییە بووبێتین.
- کاتی ذیسکی ئەم نەخۆشیەمان ببێت وەکوو تەزریق لە دە مارە خوێنیە کان.
- کاتی نیشانەکانی هێپاتیتی «سی» وە کوو (داهیزران، ئێشی ماسوولکە، نەبوونی ئیشتیا، دص تێکە صهاتن، لێلی میز، پیسی ذنگ بزرکاو، یاو و زردی پێست) ببێت و شک بەم نە خۆشیە هەبێت.
- پشکنینی بنە ماصە دەری بخات.

کە سی تووشبوو بە هێپاتیتی «سی» کەی لەگەص بەشی فریاکەوتن پێوە ندی بگرێ؟

- کاتی خوێنڕژان لەکۆمەوە یان ذشانەوەی خوێن.
- کاتی سەرەگێژە ی سەخت یان ذاواندن (توهم).

ئەم نەخۆشە دەبێ بە ذێکی بە دواداچوونی بۆ بکرێ. لە وانەیە بێ هیچ نیشانەیەک

ئازار بە جگەر بگەیێنێ. ئەگەر تووشی ئەم نەخۆشییە بوون بە زووترین کات دوکتۆرەکان ئاگادارکەنەوە. پزیشک و تیمەکەی چاوەدێریتان دەکە ن. ئەوان ئاگاداری و ئامۆژگاری پێویستتان لە بارەی چۆنیەتی نەخۆشیەکە و ئە وە ی چۆون کەسانیتر بپارێزن، پێتان دەصێن.

دەرمانی هێپاتیتی «سی»

ئەم نەخۆشیە بەعزە جارێک پێویستی بە دەرمان و هەندێ کاتیش پێویستی نییە. ئەگەر ئازاری جگەر کەم بێت، لە وانەیە دە رمانی نەوێت. دەرمان لەبەر عەواریز و گرانی دەرمانەکەش هەمیشە باشترین هە صبژاردە نییە. ئەگەر پزیشک بە پێویستی زانی دەرمان بە ئینتێرفێرۆن و ذیباویرین دە کرێ. دەرزی ئینتێرفێرۆن حەوتووی سێ جار دەوەشێنرێ. دکتۆر ذێژە و ماوەی دهرمان دیاری دەکا. نەخۆش لانیکەم مانگی جارێک دەبێ بۆ پشکنین و تاقیکردنەوە بچێتە لای دوکتۆر. لە ئیستادا ئاصفا ئینتێرفێرۆن (پە گ) هەیە کە حەفتەی جارێکە. قیمەتی گرانە بەڵآم کاریگەرترە. نەخۆشی هێپاتیتی «سی» دەرمان دەکرێ و بە ذەچاوکردنی دروستی دەستوورەکان لە بنەبڕ دێت.

ئاستی جواب بە دەرمان چەند هۆی هەیە وە ک ئاستی ئازاری جگەر؛ بڵاوبوونی ضایرۆسەکان لە ێو لەشدا و هەروەها ؛ تیپی ضایرۆسی هێپاتیتی «سی» کە تووشی بووە. شەش جور ضایرۆس هەن:تیپی ١ و ٢ و ٣ لە هەموو جیهاندا بڵاون. تیپی٤ لە ئافریقای باکوورە. تیپی ٥ لە ئافریقای باشوور و تیپی ٦ یش لە ئاسیایە. دەرمانی تیپی ١ سەختترە لە ٢ و ٣.

بەشێکی گرینگ لە دەرمانی هێپاتیتی «سی» پێوەندی هەیە بە چونیەتی ئاگاداریکردنی نە خۆش لە خۆی. نەخۆش دەتوانێ بە وە رزشکردن، خواردنی خۆراکی باش و میوە و تە رکی جگەرە، نە خواردنە وە ی مە شذوب و ئە و دە رمانانە ی بۆ جگەر زە رە رن دە توانێ بە رگرب بکا لە ئازاری ریاتر.

لە ئێستادا دە رمانی تازە تر وە کوو حە بی بۆسێپرێویر(Boceprevir)، تلپرێویر (Teleprerir) هە یە کە لە گە ص ئینتێرفێرۆنی پهگ و ذیباویرین سوودبهخشن. بهصام زۆر گرانن.

ئینتێرفێرۆنی پە گ دوو جۆری هە یە: پێگاسیس (Pegasys) و پە گی ئینتێرفێرۆن (PegIntron).

بۆ زانیاری زیاتر بذوانە کتێبی ذێنومای هێپاتیتی «سی»

بۆ زانیاری زیاتر بذوانە کتێبی ذێنومای هێپاتیتی «سی»

هێپاتیتی سی

Hepatitis C Virus

MELDcenter

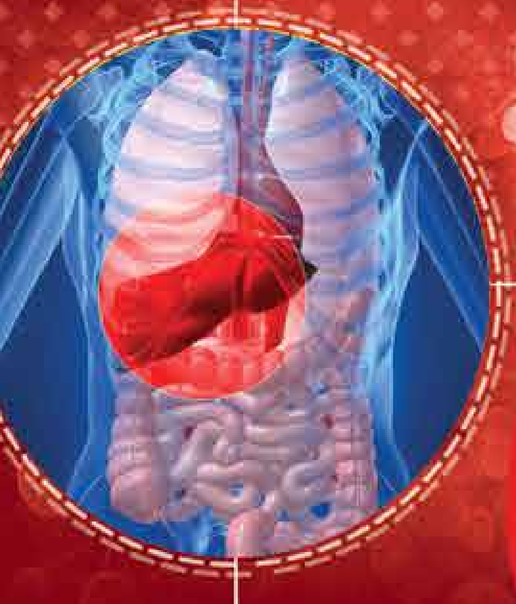

www.meldcenter.com

دوکتور سهید موئهید عهلهویان
پڕۆفیسور و فهوقیتهخهسوسی نهخۆشییهکانی جگهر
سهرۆکوداموزر ێنهری بنکهکانی نهخۆشی جگهر